

neet kotimaasta apua, niin siitä vain rohkeasti Moskovan-koneeseen. Kielikään ei ole este, koska menetelmä ei perustu ensi sijassa kielen ymmärtämiseen. Auttavasti selviytyvä tulkki riittää. Itse hoito ei ole myöskään rahasta kiinni. Hinta on 40 dollaria, 250 markkaa. Venäläiselle se on tosin kuu-

kauden palkka, mutta suomalaiselle työttömällekin vain kolmen päivän peruspäiväraha.

Ongelmaksi tosin jää se, että jos satut kuulumaan siihen neljään prosenttiin, joka rikkoo sopimuksen, ehditkö ajoissa Moskovaan purkamaan koodin ennen mahdollista aivoveren-

vuotoa, näön menetystä, halvaantumista tai kuolemaa.

Mutta juomisen jatkaminenkin on joka tapauksessa vaarallista. Eikä kotimaista versiota Dovzhenko-menetelmästä näillä näkymin tarvitse odottaa vuosikaupalla.

ILKKA HALONEN

VANHUUS TULEE, MIEHET KERTOVAT

Jouni Tourunen on haastatellut 34:ää ”ikääntyvää” eli noin 60–70-vuotiasta päihdeongelmaista miestä. Heitä hän kutsumuu ”juupoiksi”.

Sekä kaikkein kovin tai ”näkyvin” samoin kuin kaikkein ”näkyttömin” ongelmajuominen leikkautuvat tutkimuksen ulkopuolelle. Mukana on 1) maaseutukylässä asuvia ja sen ”kivibaarissa” eli kuusikossa kyläkaupan ulkopuolella keskikaljaa juovia, 2) kaupungin vanhustentaloissa, päihdehuollon tukiasunnoissa tai kaupungin vuokrataloissa asuvia, 3) asuntoloissa majailevia sekä 4) omassa asunnossaan parisuhteessa asuvia sairas-eläkeläisiä. Viimeksi mainittu ja Tourunen kutsuu ”herras-miehiksi”; muut ovat neutraalisti ”maalaisia”, ”kaupunkilaisia” ja ”asuntolan miehiä”.

Pari seikkaa jää käsitteiden käytössä vaivaamaan. ”Ikään-tyminen” ja ”ikääntyvä” – emmekö me kaikki ole vauvaiästä asti ”ikääntyviä”. Kenties vanhenemisestä ja vanhuudesta

puhumisessa on ongelmansa, mutta poistuvatko ne tällä sananvaihdoilla, vai vedetäänkö niitä ikään kuin piiloon, vähemmän kuluneen sanan taakse? Entä ”juoppo” – sopiiko se tieteelliseen tekstiin yleiskäsitteeksi? Vakiintunut tekninen merkitys sillä on sellaisissa yhdyssanoissa kuin ”rattijuoppo” tai ”tuurijuoppo”; samoin sana kuuluu monen ongelmajuojan omaan identiteettisanastoon. Mutta jos juopoksi kutsutaan ongelmajuojaa, joka itse ei halua sellaista nimitystä itsestään käyttää, puhe on leimaavaa ja loukkaavaa. Myös Tourusen ”herrasmies” on hiukan varmaton sana. Sekö miehestä tekee ”herrasmiehen”, että hänellä on vaimo ja asunto?

Tutkimuksen lähtökohtien ja tutkimustehtävän asetelun jälkeen Tourunen lähtee analysoimaan aineistoaan kolmella tavalla.

Ensimmäiseksi miesten kertomuksia ja tutkijan havaintoja läpikäydään ikään kuin ”tosina” kuvauksina tutkittujen

elinolosuhteista, elämäntilanteesta ja elämäntavasta. Tourunen teoretisoi miesten tilanteen ”tasapainoiluksi elämän arjessa”. Kamppailu juomisen ja juomattomuuden kesken on kamppailua asumisesta, kunossa pysymisestä, taloudellisesta toimeentulosta, ihmis- ja asiakassuhteen säilyttämisestä, elämän mielekkyydestä. Myönteisiääkään muutoksia, joita eläkkeelle siirtymisestä on ollut, Tourunen ei unohda.

Mielestäni esitys jää hiukan epätarkaksi. On kuin näkisi miehet televisiokuvassa, kuulisi välillä heidän puhettaan. Kun asioita katsotaan ”toden” näkökulmasta, kaipaisi täsmällisempää tietoa ryyppy- ja raittiuskausien pituudesta, juoduista määristä ja laadusta, erilaisissa hoidoissa oloista, miesten vuorokausirytmistä yms. Vasta silloin hahmottuisi tarkasti, millaisista ”juupoista” on kysymys. Olisiko numeroita ja tilastoja käyttävä esitystapa sittenkin soveliaampi ”todellisuuden” kuvaamisen

keino kuin ”pehmeä”, sanoin kertova esitys?

Toiseksi miesten puhumaa tekstiä lähdetään analysoimaan kertomuksena. Tärkeiksi nousevat kerrontatavat ja juonikaavat, ei se, mikä osa kertomuksesta on ”totta” ja mikä ei. Kertomuksissa nousee vahvasti esiin ennen ja nyt -vertailu. Nuorempana kunto kesti juoda, juomisesta toipui nopeasti, eikä juominen suuremmin haitannut työntekoa. Nyt ei jaksa samalla tavalla, vaikka juomishimo välillä yllättääkin ja humalan ihme on koettava.

Tässä Tourunen esittää työnsä ainoan taulukon. Siitä näkee, että tarinoissa juominen ”ennen” alkaa useimmiten ulkoisista virikkeistä ja että sitä rajoittavat lähinnä vaimo ja työ. ”Nyt” juomisen kuvataan usein alkavan sisäisistä yllykkeistä, ja vaikka ulkoiset rajoitteet ovat lisääntyneet, juomisesta myös pidättäytyään sisäisin perustein ja tuntein useammin kuin ”ennen”.

Kolmantena lähestymisenä Tourunen kokeilee diskurssi-analyttistä tapaa tarkastella, millaisina miehet itsensä kertomuksissa esittävät. Juomisen aloittamisesta puhuttaessa kertoja on usein ”ujo poika”, joka hakee alkoholista rohkaisua. Sodan jälkeisestä ajasta puhuttaessa hän on ”vahva mies”, jonka tuohon aikaan tulikin ryypätä. Ikääntymisen diskurssissa maskuliinisuutta ei enää tarvitse korostaa, jolloin ryypääminenkin jossain määrin rauhoittuu.

Kovin selvästi eivät kertomus- ja diskurssi-analyysi toisistaan erotu. Aineisto on samaa löysähköä puhetta; sitä ei analyttinen näkökulma muuksi muuta. 1) Puheesta

riippumattoman ”toden” tavoittelu, 2) kiinnostus kertomuksen rakenteeseen ja 3) puheella tuotettujen asiointojen tarkastelu eivät toimi erillisinä lähestymistapoina täydellä voimalla, ellei niiden takana ole ainakin osaksi eri tavalla hankittu, juuri kyseiseen metodeen tavoitteeseen soveltuva aineisto. Arvelisin esimerkiksi, että lähestymistavassa 3 kannattaisi käyttää haastattelijan määrätietoisia interventioita toisin kuin lähestymistavassa 2, jossa haastateltavan on hyvä antaa rauhassa kehitellä kertomustaan.

Tourusen tutkimuksen esitystapa synnyttää helposti käsityksen, että kaikkien paljon juovien miesten juomishistorialleen antama merkitys ja arvottaminen kulkee vailla vähäisintäkään poikkeusta niiden kaavojen mukaisesti, jotka tutkija miesten puheesta ”tuloksenaan” rakentelee. Mutta onko haastattelulla todella saatu esiin koko tarina kaikkine äänineen?

Esimerkiksi raju viinankäyttö nuorena on Tourusen piirtämässä kuvassa osa sitä samaa menetettyä kultaista nuoruutta kuin nuoruuden voimat ja jaksaminen; sillä on positiivinen hohto, joka ei jää unholaan. Eikö kenenkään kertomuksessa todellakaan edes häivähdä sellaista asioiden arvottamista, että nuoruus olisi muuten ollut hienoa aikaa, mutta kun tuli juotua niin rajusti, eli että juominen pikemmin pilasi kultaisen nuoruuden kuin oli osa sen kultaa? Entä puhuvatko kaikki vain siitä, että vanhana ”on pakko” vähentää juomista, koska ”ei jaksa” juoda niin kuin ennen? Eikö kenenkään puheessa soi pääteeman ohella

edes hiljaisena sellainen teema, että vanhana ”voi vähentää” juomista, koska ”ei tarvitse” juoda niin kuin ennen?

Jos nuo vivahteet Tourusen puhemateriaalista todellakin kokonaan puuttuvat, sen ei tarvitse merkitä, etteikö tällaisiakin ”repertuaareja” olisi miehiltä toisenlaisessa puhetilanteessa löytynyt tai että niillä ei olisi merkitystä, kun tasapainoillaan elämän arjessa. Ehkä niiden esiin auttaminen haastattelijan interventioin olisi rikastuttanut tutkimuksen tulosta. Mitähän jos haastattelut olisi tehnyt nainen?

Aivan työnsä loppusivuilla Tourunen hieman avaa keskustelua kaipaamaani suuntaan puhuessaan, miten muistot miehuusajan kovasta työnteosta ja juomisesta ”mahdollistavat ansaitun perikiantamisen ikääntyessä, tyytymisen vähäisempään juomiseen — —”. ”Perikiantamisena” ja ”tyytymisenä” vähempi juominen tässäkin kuitenkin säilyy nousematta miksikään, mikä ”onnistutaan saavuttamaan”, kun siinä nuoruuden ja miehuuden voiman vuosina aina on epäonnistuttu. ”Juomishimo ja humalan ihme” tutkimuksessa kyllä tulevat esiin täydellä voimallaan, mutta on vaikea uskoa, etteivät miehet tarvittaessa osaisi puhua myös raittiuskauden mukanaan tuomista ihmeistä ja toisinaan heräävästä halusta jäädä pysyvästi niiden pariin. Kai he sellaisiakin yrityksiä joskus ovat tehneet?

Joumi Tourusen tutkimuksella on kiistatonta arvoa puheen- vuorona vanhenemisen merkityksestä runsaasti alkoholia käyttäneiden ja yhä käyttävien miesten elämässä. Vaikka haastateltu joukko ei ole järin

suuri, sen kautta saatu tieto riittää avaamaan ikkunan mielenkiintoiseen maisemaan. Pääosiltaan työ on myös tekstikokonaisuutena ehyt, huolellisesti viimeistelty ja hyvin kirjoitettu.

ANTTI ESKOLA

JOUNI TOURUNEN

JUOPON MIEHEN IKÄÄNTYMINEN – ELÄMÄTAPA JA -TARINA
SOSIAALIPOLITIIKAN YLEISEN LINJAN LISENSIAATTITUTKIMUS
TAMPEREEN YLIOPISTO, 1993

160 sivua

ABCDE – PAREMPIA TUNTEITA JA TOIMINTOJA

Suomalaisille juomareille on laadittu jo kolme oma-apuopasta. Ensiksi julkaistiin Anja Koski-Jänneksen *Kuinka paljon on liian paljon?*, sitten Ilmo Häkkisen *Päihdekoukusta vaputeen* ja viimeksi Timo Kaupin *Jos ottaminen ottaa päähän*. Nyt saivat pelkotiloista, paniikkihäiriöstä ja mieliala-ongelmista kärsivätkin oman sa, kun Varhaiskuntoutuksen Tukisäätiö julkaisi professori Maxie C. Maultsbyn kirjan *Parempia tunteita. Rationaalisen itse-erittelyn opas*.

Maultsbyn valitsema tunnuslause kuvaa harvinaisen hyvin kirjan sisältöä: ”Eivät asiat tee meitä onnettomiksi, vaan se miten niihin suhtaudumme”. Vaikka samaan ajatuskulkuun törmää tämän tästä terapiakirjallisuudessa, sen tiettävästi ensimmäinen esittäjä ei kuitenkaan ole meidän vuosisadaltamme, ei edes vuosituhanneltamme. Kyseessä on ensimmäisellä vuosisadalla jKr. vaikuttanut roomalainen filosofi Epiktetos. Ihmiset tulevat ja menevät, mutta jotkut pulmat pysyvät.

Amerikkalaiset ovat pragmatikkoja/professori Maultsby on amerikkalainen/Maultsby on pragmatikko. Tämä syllogismi pitää viimeistä piirtoa myöten paikkansa. Vaikka edellä mainitut, juomareille tarkoitetut oppaatkin ovat käytännöllisiä, ne eivät vedä vertoja arvioitavana olevalle kirjalle. Siitä on karsittu pois kaikki ylimääräinen, muistia rasittava käsitteellinen aines. Opasta lukiessa tuli etäisesti mieleen Persianlahden sodan päivinä tiedotusvälineissä toistettu amerikkalaisen sodankäynnin johtolause: totea, tunnista, tuhota. Tässä tapauksessa kohteena ovat ongelmalliset tunteet ja toiminnat.

Toiminnan yleinen rakenne on kuvattavissa seuraavalla ketjulla: aktivoiva tapahtuma (A) → uskomukset aktivoivasta tapahtumasta (B) → B:hen kohdistuvat tunne- ja toiminta-reaktiot (C). Jos kyseessä on vakiintunut toimintamalli, siirtymä A → B → C tapahtuu silmänräpäyksessä, ilman tietois- ta kontrollia. Niin pitääkin tapahtua – tosin lopputulokset

ovat hyvin vaihtelevia. Ihmis- aivot saattavat tehdä tällä tem- pulla kantajansa joko hyvin onnellisiksi tai äärimmäisen onnettomiksi. Osa ihmisistä esimerkiksi nauttii lentomatkoi- sta, kun taas toiset ovat niin peloissaan, etteivät mene lähellekään lentokoneita. Pari lasillista viiniä tekee joistakin hyviä seuramiehiä, kun taas toisille se voi merkitä kunnan retkahdusta.

Lukemalla huolellisesti oppaan ja tekemällä siihen kuuluvat harjoitukset oppii ajattelun työkaluja, joilla voi katkaista monenlaisia noidankeh- hiä. Rationaalisen itse-erittelyn (RIE) alussa tunnistetaan kohtien A, B ja C sisällöt. Sen jälkeen asetetaan kohdassa E tunteille ja toiminnalle uudet tavoitteet. Kohta D sisältää niin sanotun kameratestin sekä rationaalisen pohdinnan. Kameratesti on metafora menettelystä, jolla varmennetaan akti- voivasta tapahtumasta eli koh- dasta A tehdyt havainnot. Koh- taan B suunnattava rationaali- nen pohdinta sisältää viisi suo- raan kysymystä: 1) Kuvaavatko